

- **معماری:** هنر نیل و ساختن و زیبا سازی ساختمان با بهترین شکل استقرار آن در فضای

معین شهری است.

- معماری تنها به ساختمان و کالبد مربوط نبوده و ضمن اطلاق به هرگونه آبادانی و عمران و اصلاح

و بهبود کیفیت محیط، به مسائل معنوی نیز توجه دارد.

- معماری یکی از مظاهر بسیار مهم فرهنگ یک قوم است و معماری در عین حال می تواند

به بهترین وجهی حامل پیام معنوی یک دین آسمانی باشد. یک اثر معماری گاهی می تواند

بسیار مهم تر از یک رساله ای که در علم کلام نوشته شده است، بیان کننده اصول و مبادی

و پیام معنوی یک وحی الهی باشد.

- **مفاهیم اصلی در معماری:**

۱) **نقطه:** مبین مکانی در فضا است. نقطه فاقد طول و عرض و عمق است.

۲) **خط:** از امتداد نقطه حاصل می شود و دارای طول، جهت و مکان است.

۳) **سطح:** از امتداد خط حاصل می شود و دارای طول و عرض و شکل و جهت و مکان است.

۴) **حجم:** از امتداد سطح در غیر از جهت اصلی خود، حجم بوجود می آید و دارای طول و عرض و عمق و فرم

و فضا و مکان است.

۵) **فضا:** فضا همیشه وجود ما را احاطه کرده است. در درون حجم فضا ما حرکت می کنیم.

فرم ها و اشیا را می بینیم. صداها را می شنویم. نسیم را حس می کنیم. فضا ماده ای است مانند بقیه اشیا

اما ماهیتیابی شکل است. شکل بصری، کیفیت نوری، ابعاد و مقیاس آن بستگی کامل به

حدود شی دارد که توسط عناصر تشکیل دهنده فرم ^{تعریف} می شود.

- **مشخصات بصری فرم عبارتند از:**

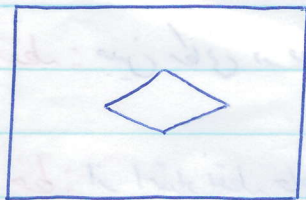
شکل، اندازه، رنگ، بافت، مکان، تعادل بصری و در واقع تمامی این مشخصات فرم متأثر

از شرایط نگارش ما هستند. یعنی در اصل شرایطی که در زیر مطرح می گردند

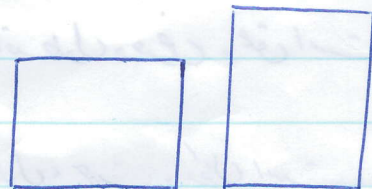
- پرسپکتیو یا زاویه دید - فاصله ما از فرم - شرایط نوری

- زمینه بصری که فرم را احاطه کرده است.

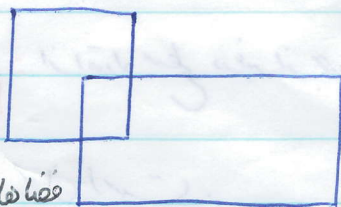
* **ارتباطات فضایی:** ارتباطات فضاهای یک بنا با یکدیگر و سازماندهی آن ها به شرح زیر است:

فضا در درون یک فضا
(خانه داخل حیاط - دانشکده)

فضاهای مجاور

فضاهای متداخل

فضاهایی که با یک فضای مشترک بهم وصل می شوند.

۹ / ۱
- معیارهایی که باید نظام اظهار نظر درباره‌ی یک اثر معماری در نظر گرفت:

- ۱- محل
- ۲- مردم
- ۳- امکانات و محدودیتها
- ۴- ابعاد و اندازه‌ها و استانداردها
- ۵- کیفیت هنری و تصویری
- ۶- نظم فضایی

۱- محل:

- آب و هوا: آب و هوا تحت تأثیر خورشید و تابش آن تغییر می‌کند. برای نمونه خورشید

از مشرق طلوع و از مغرب، غروب می‌کند اما زمان طلوع و غروب در فصول مختلف سال
تغییر می‌کند. مثلاً در تابستان، فاصله بین طلوع و غروب یا طول روز بیشتر است. علاوه بر این
در فصول مختلف سال، زاویه تابش نور خورشید به زمین تغییر می‌کند. به دلایل ذکر شده دمای محل
در فصل‌های مختلف، متغیر است.

- باد: جهت و شدت باد از جمله عواملی است که باید در طراحی یک سازه مورد نظر باشد.

۱۲ / ۱

جلسه دوم

انواع اقلیم در ایران:

۱- گرم و خشک در حوالی کویر مرکزی

۲- سرد در مناطق غربی

۳- معتدل و مرطوب در مناطق شمالی

۴- گرم و مرطوب در هوای خلیج فارس

انواع اقلیم، در جنس مصالحی که برای ساخت بکار می رفته تأثیر زیادی دارند و در اقلیم های

متفاوت از مصالح مختلفی استفاده می کنند و نوع ساخت نیز متفاوت است.

در اقلیم سرد، ارتفاع ساختمان را کمتر انتخاب می کنند تا گرم کردن ساختمان راحت تر باشد.

در گرم، ارتفاع ساختمان را بلندتر در نظر می گیرند. در اقلیم گرم و خشک و اقلیم سرد، از

حوائل منفذ استفاده می شود و ضخامت دیوار را زیاد انتخاب می کنند تا زمان تأخیر ایجاد شود

و جریان هوا کمتر گردد.

در اقلیم مرطوب، از منافذ بیشتری استفاده می کنند تا جریان هوا بیشتر شود. یکی از دلایلی که سقف ها را

کشی می سازند این است که نور خورشید کمتر به سطح آن برخورد کند و همواره تا سقف

در سایه قرار دارد و در نتیجه گرمای کمتری به داخل ساختمان می تابد. همچنین در بالای کتبها

منافذی تعبیه می کنند که چون ارتفاع زیاد است با یک نسیم کوچک داخل ساختمان خنک گردد.

در معماری سنتی سقف ها را ۲ تا ۳ جداره می سازند؛ در نتیجه هوای محبوس بین جداره ها

از انتقال سرما و گرما جلوگیری می کند.

در اقلیم گرم و خشک، فرسایش نظیر باران وجود ندارد. لذا عمر ساختمان بیشتر است.

طبق مطالعات انجام شده در اقلیم ایران، بهر است نمای جنوبی به سمت شرق بچرخد.

در اقلیم گرم و خشک، به هیچ وجه توصیه نمی شود که نمای جنوبی به سمت غرب بچرخد و باید به

سمت شرق بچرخد که میانگین این زاویه ۲۵ درجه می باشد و تا ۳۵ درجه مجاز است.

فقط در اقلیم معتدل و مرطوب می توان نمای جنوبی را تا ۴۵ درجه به سمت شرق و تا ۵۰ درجه

به سمت غرب چرخاند.

عوامل مقاوم بودن ساختمان های قدیمی در مقایسه با ساختمان های جدید (بطور نسبی):

۱- در ساختمان های جدید عموماً از مصالح وارداتی و غیر بومی استفاده می شود در حالیکه در ساختمان های

قدیمی از مصالح موجود در منطقه که سازگارتری باشند، استفاده می شود.

۲- در ساختمان های جدید از مصالح مختلف و متنوعی استفاده می شود که در بعضی مواقع با هم سازگار

نیستند ولی در ساختمان های قدیمی یکپارچه اند.

۳- عدم وجود دقت کافی به دلیل عدم وجود کاری در ساختمان های جدید.

۴- در ساختمان های قدیمی فقط یک نفر مسئولیت اجرا برعهده داشته و به مسائل بایک

دید نگاه می کرد.

عوامل تأثیرگذارنده بر معماری:

این عوامل به ۲ دسته فیزیکی و غیر فیزیکی تقسیم می شوند:

عوامل فیزیکی شامل شرایط آب و هوایی، امکانات و غیره

عوامل غیر فیزیکی شامل فرهنگ - آداب و رسوم - سلیقه ها و ارزش ها

سه بخش مورد نیاز انسان در زندگی روزانه :

① سکونت داشتن شامل خوابیدن ، استراحت کردن ، منزل کردن ، فضا های معماری سکونی ماده آپارتمان ها و ...

② کار و فعالیت شامل خدمات اداری - آموزشی و بهداشتی - فضای کار در ادارات - کارخانه جات و ...

③ تفریح و اوقات فراغت و ارتباطات ماده سینما و پارک رفتن - پرورش جسم و روح از موارد فوق ارتباط منفق زندگی امروزی است . ارتباطات ماده راه آهن ، فرودگاه و ...

هر کدام از موارد فوق ۸ ساعت از ۲۴ ساعت اوقات ما را می گیرد .

بخش های معماری :

معماری شامل ۲ بخش است :

۱ - برنامه ریزی یعنی مطالعات و تحقیقات و مشکل یابی .

۲ - طراحی : حل مسئله یا حل مشکل

از نظر زمانی برنامه ریزی مقدم بر طراحی است و قبل از طراحی ، برنامه ریزی باید صورت گیرد .

برنامه ریزی تعاریف مختلفی دارد؛

الف) برنامه ریزی عبارت است از یک سلسله عملیات منظم سیستماتیک و مرتبط با هم دیگر بوده که به

متصور دستیابی به یک سری اهداف معین و مشخص توسط یک نهاد - سازمان و یا دولت

برای یک مدت معین انجام می گیرد.

ب) برنامه ریزی فعالیتی سازمان یافته و تلاشی همگرایانه به منظور کنترنش بهترین راه حل های

پیشنهادهای موجود برای دسترسی به هدفهای کلیدی ویژه است.

ویژگی های برنامه ریزی:

برنامه ریزی یک فرایند ذهنی آگاهانه با خصوصیات زیر است؛

۱- تشخیص یک نیاز یا انعکاس یک انگیزه

۲- جمع آوری اطلاعات

۳- مرتبط ساختن اطلاعات و انگیزه ها

۴- تعریف اهداف

۵- تعیین مقدمات

۶- پیش بینی شرایط آینده

۷- ساخت زنجیره های متفاوتی از اقدامات مبتنی بر تصمیمات متوالی

۸- رتبه بندی و انتخاب گزینه‌ها

۹- تعریف سیاست‌ها

۱۰- انتخاب روش اجرا

اهداف ایجاد مسکن:

۱- مصون بودن از سرما و سرما

۲- درمان بودن از ورود افراد ناخواسته

۳- جلوگیری از رطوبت

۴- امکان طبخ غذا

۵- ایجاد محیط مناسب برای تعلیم و تربیت کودکان

۶- استراحت و امنی کامل

۷- ایجاد محیطی بهداشتی

۸- تأمین امنیت

۹- تأمین استقلال خانواده

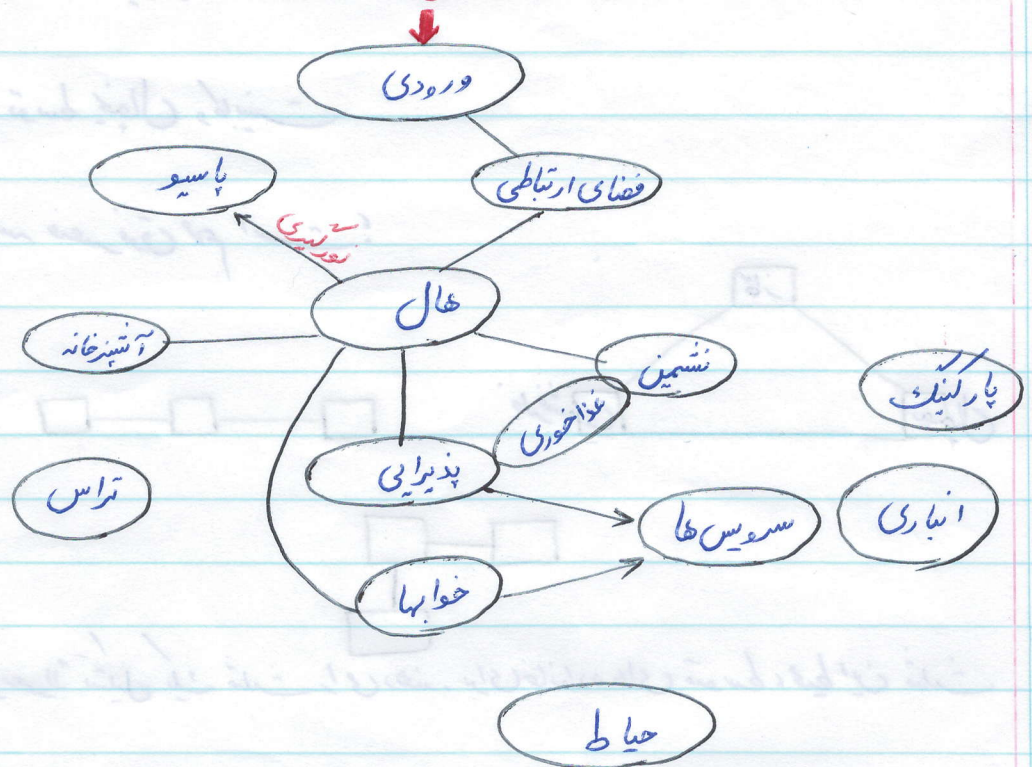
۱۰- مصونیت از سروصدا و عوامل طبیعی

۱۱- ارتباط با طبیعت

* عوامل مؤثر در طراحی ساختمان های مسکونی :

- ۱- تعداد افراد خانواده ، ۲- سن و جنس افراد ، ۳- فرهنگ زیستی اجتماعی
- ۴- امکانات و گزینه ها ، ۵- هدف از ساخت ، ۶- شرایط اقلیمی و محیطی
- ۷- شرایط همجواری و همسایگی ، ۸- شرایط زمانی ، ۹- تک واحدی یا چند واحدی بودن ساختمان ها.

* فضا های عملکردی ساختمان های مسکونی :

* ورودی : اگر ابعاد ورودی زیاد باشد ، از رنگ تیره برای کوچک نشان دادن آن استفاده

می شود و اگر ابعاد ورودی کم باشد ، از رنگ روشن برای بزرگ جلوه دادن آن استفاده می شود.

* آشپزخانه : آشپزخانه باید نزدیک غذاخوری باشد. تهویه آن مناسب باشد. نور آن به اندازه

کافی باشد (طبیعی و مصنوعی). علاوه بر این آشپزخانه باید به ورودی نزدیک باشد تا حمل زباله و

وسایل به داخل آن آسان باشد. آشپزخانه نباید در ضلع جنوبی ساختمان قرار گیرد و ترجیحاً

در ضلع شمالی باید قرار گیرد. open بودن یا نبودن آشپزخانه سلیقه ای است.

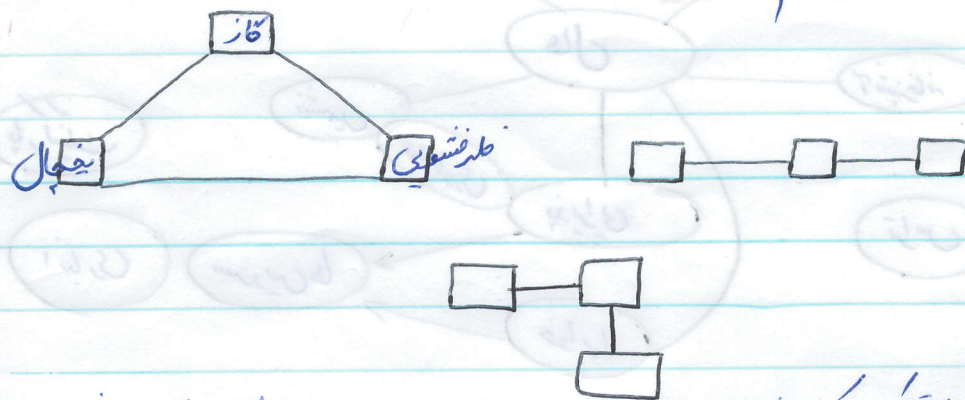
کارهای انجام شده در آشپزخانه عبارتند از:

۱- پخت و پز توسط اجاق گاز و ...

۲- شستشو توسط ظرفشویی و ...

۳- نگهداری توسط یخچال و کابینت

فاصله‌ی بین سه عنصر فوق مهم است؛

این ۳ عنصر معمولاً تشکیل یک مثلث را می‌دهند. برای خانواده‌های متوسط، محیط این مثلث

نباید از ۴ متر کمتر باشد.

* **پذیرایی:** این فضای تواند بصورت بازیابسته باشد. این فضای تواند با فضاهای دیگر خانواده

ارتباط داشته باشد و می‌تواند ارتباط نداشته باشد.

فضای پذیرایی بهتر است نزدیک ورودی باشد تا میهمانان مجبور نباشند از محله‌ی فضاها بازید کنند و سپس وارد پذیرایی شوند.

- **نورگیری پذیرایی:** با توجه به زمانی که بیشتر مهمان‌ها می‌آیند نورگیری پذیرایی تعیین می‌شود.

اگر مهمان‌ها بیشتر در روز می‌آیند باید نورگیری زیاد باشد و اگر مهمان‌ها بیشتر در شب بیایند باید نورگیری کمتر و مصنوعی باشد.

* **فضای خواب:** از این جهت مهم است که برای عمر انسان در اتاق خواب می‌گذرد.

اتاق خواب باید دارای نور مناسب باشد. این فضا نور جنوب یا جنوب شرقی را شامل می‌شود.

- **عوامل مؤثر در این فضا:** تأمین آرامش و آسایش - تأمین حریمت اتاق - نورگیری کافی -

تهویه - وجود پنجره و رنگ دیوار - نوع سیمان اتاق.

- **این فضا به سه قسمت تقسیم می‌شود:**

خواب والدین - خواب فرزندان (بزرگسال و کوچکسال - دختر و پسر) - خواب میهمانان

* **سرویس‌های بهداشتی:** تهویه آن‌ها باید مناسب باشد. نورگیری آن مهم نیست (مصنوعی)

اندازه فضا مهم نیست.

* **ساحتمان‌های آموزشی:** به ۲ دسته شنی و جدید تقسیم می‌شوند:

شنی مانند حوزه علمیه قم و جدید مانند کودکانستان - دبستان - دبیرستان - دانشگاه

عوامل مؤثر در این فضاها

۱- دوری از آلودگی صوتی و سروصدا ، ۲- دوری از آلودگی هوا

۳- نورگیری آن باید مناسب باشد از نظر روانی مهم است.

۴- علاوه بر موارد فوق باید فاصله مراکز آموزشی تا محل سکونت مناسب باشد.

۵- دانشگاه‌ها می‌تواند خارج از شهرها باشند.

{
غل سکونت
کودکستان
دبستان و راهنمایی
دبیرستان‌ها
دانشگاه‌ها
}

* **فضاهای اداری:** با توجه به اینکه ۳۳ درصد جمعیت انسان در این فضاهای اداری بسیار مهم هستند.

این فضاها با توجه به چرایی که کارفرما ارائه می‌کند طراحی می‌شوند که این طراحی باید به گونه‌ای باشد

که سبب ناراضی‌های ارباب رجوع نشود.

مسائل اصلی - ارتباط با ادارات دیگر - میزان اداره - تعداد پله‌ها و دسترسی آسان به آن‌ها از

مواردی است که باید مورد توجه قرار گیرد.

در فضاهای اداری باید حداقل فاصله پله‌ها در نقاط مختلف کم‌تر از ۲۵ متر باشد.

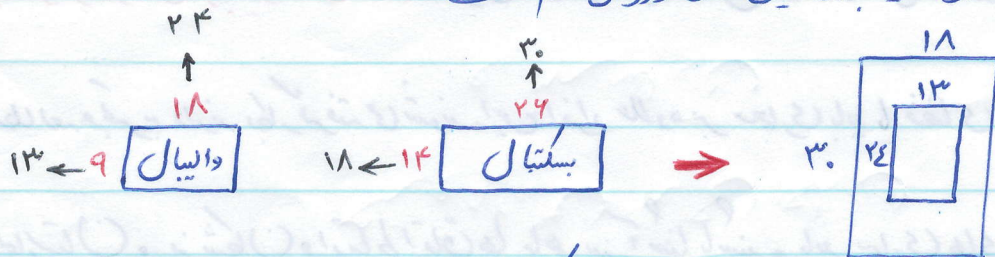
نورگیری فضاهای اداری بهتر است بصورت طبیعی باشد (بمهره ۱)

* **مراکز ورزشی:** به ۲ دسته تقسیم می‌شوند ؛ ① کوچک و ② بزرگ

مراکز ورزشی بزرگ باید در معرض معابر و خیابان‌هایی قرار گیرند که قابلیت عبور و رفتن آنها زیاد باشد.

اغلب مراکز ورزشی بزرگ در خارج از شهرها و دور از کارخانه ها و صنایع احداث می گردد.
علاوه بر این مسائل سازه ای و درهای ورودی و خروجی نیز باید مورد توجه قرار گیرند.
ابعاد زمین های ورزشی و ورزشگاهی که می تواند با هم در یک زمین ادغام شوند مورد بررسی قرار گیرند

و حداقل ۲ متر حاشیه برای زمین های ورزشی لازم است.

مثلاً می توان زمین والیبال را در داخل زمین بسکتبال ساخت.

*** مراکز تجاری:** مراکز تجاری شتی معمولاً در محل های مسکونی و نزدیک منزل های مسکونی

ساخته می شوند مانند بازار تهران. اما برای مراکز تجاری جدید نیازی به این امر نیست
و بعضی مراکز در خارج شهرها ساخته می شوند. اصولاً مراکز تجاری دارای طبقاتی هستند که در بین
آنها طبقه ی مختلف هم ترین طبقه و بعد طبقه ی زیر زمین و بعد طبقه ی اول است.

امروزه با ایجاد آسانسور هایی که در فضای باز حرکت می کنند و پله برقی های مختلف و استفاده
از نیم طبقه تا حدی از اهمیت طبقه اول و زیر زمین کاسته شده و طبقات بالاتر نیز ارزش

پیدا کرده است. احساس امنیت در فضاهای تجاری بسیار مهم است.

*** مراکز صنعتی:** به سه دسته تقسیم می شوند: کوچک - متوسط - بزرگ

این مراکز در ارتباط با مناطق مسکونی می تواند مصرف کم ضرر و بی ضرر باشند که بسته به موارد فوق می تواند در داخل شهر، نزدیک شهر یا خارج شهر باشند. در مراکز صنعتی باید ارتباط با جاده ها و مسائل حمل و نقل، موقعیت زمین و مسائل اقلیمی مانند بارها مورد توجه قرار گیرد.

* مراکز درمانی و بیمارستان ها: در این مراکز افراد خاص و عمدتاً سانی که در این زمینه

مطالعه و تجربه دارند بکار گرفته می شوند. این افراد علاوه بر معماری باید با فضای رفتاری

بیمارستان و پزشکان و ارتباط اتاق ها با هم نیز آشنا باشند و باید بیماری های موجود در

معیار بزرگی یک بیمارستان، تعداد تخت های آن می باشد. محل استقرار بیمارستان ها نقطه ای است که عاری از آلودگی صوتی و هوایی و شلوغی باشد. همچنین یک بیمارستان باید در دسترس باشد. در مورد نورگیری بیمارستان باید نورگیری محل بستری و عمومی طبیعی و کافی باشد اما نقاط خاص دیگر مانند اتاق عمل نیازی به نورگیری طبیعی ندارد. در طراحی یک بیمارستان باید توسعه آن را در نظر گرفت تا به هنگام توسعه سیگنال و ارتباط درمانی به هم نخورد. در طراحی حداقل میزان توسعه نیز باید مشخص باشد.

- توسعه بیمارستان : توسعه یک بیمارستان ممکن است به ۳ صورت زیر انجام شود :

۱- توسعه افقی پراکنده ۲- توسعه عمودی و متمرکز

۳- توسعه نیمه متمرکز یا مخلوط

- عیب توسعه افقی این است که اولاً هزینه ای اجزا زیاد است و احتیاج به زمین بیشتری دارد. ثانیاً می توان مواردی مانند مشکل در رفت و آمد، افزایش سطح تبادل گرمایی، مشکلات تأسیساتی، ایجاد ناراحتی برای بیمار، اتلاف زیاد انرژی را در نظر گرفت اما این توسعه برای بیماری های روانی مناسب تر است.

- توسعه عمودی :

- مزایا : ۱- کنترل قسمت های بیمارستان و خدمات دهی به آنها بصورت متمرکز میگردد.
۲- زمین کمتری لازم دارد. ۳- از نظر تأسیسات مشکلات کمتری دارد.

- معایب :

- ۱- ایجاد سایه در فضای بیمارستانی. ۲- زیاد شدن تعداد آسانسورها و هزینه آنها
۳- تراکم و نزدیکی زیاد در بخش ها

- در توسعه عمودی از نظر تعداد طبقات محدودیت داریم و ساختمان

نباید از ۷ طبقه بیشتر باشد.

- بخش اورژانس : این بخش یکی از حساس ترین بخش های بیمارستان

است و با وجود کوچکی باید با تمام فضا ها در ارتباط باشد و از طرفی ارتباط آن نباید به حدی باشد که برای سایر قسمت ها مزاحمت ایجاد کند لذا طراحی آن دشوارتر است.

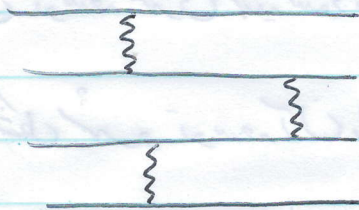
- ترافیک در بیمارستان ها : ترافیک در طراحی بیمارستان ها از اهمیت

زیادی برخوردار است. ترافیک عبارتند از : ۱- پاک ۲- ناپاک و آلوده

* ترافیک پاک : مانند عبور مواد غذایی، عبور ملاقات کننده ها، عبور بیماران

* ترافیک نابالک: ماده عبور مواد زائد از اتاق عمل، مواد آلوده شیمیایی و ...

در بیمارستان پله اهمیت زیادی دارد و دلیلی ندارد از پایین ترین تا بالا ترین طبقات باشد و می توان منقطع باشد.

- تقسیم بندی فضاها:

تقسیم بندی فضاها بهتر است با توجه به سن بیمار، جنس، نوع بیماری صورت گیرد. بهتر است بخش های مختلف با توجه به نوع بیماری در طبقات مختلف ساخته شود مانند بخش مغز و اعصاب، قلب و ... ترجیحاً هر کدام در یک طبقه باشند.

- بخش بستری: هر چه رفاه اقتصادی بیشتر باشد تعداد تخت های هر اتاق کمتر می شود. اتاق ها از یک تا ۴ تخت مجاز اند و در هر ردیف نباید بیشتر از ۳ تخت باشد. اتاق یک تخت حداقل مساحت ۹ متر مربع لازم دارد و به ازای هر تخت ۴ متر مربع مساحت لازم است.

بیشرفت های علمی بر معماری تأثیر گذاشته چون روز به روز دستگاه ها کم حجم تر و سیار تر می شود.

- **فرم های شهری:** مهمترین نقشه و مدل شهرسازی نقشه ای است که

همانگت با طبیعت و نسبت به امکانات جغرافیایی که خود دیکته می کند باید نظر

گرفتن توسعه شهری تهیه شود زیرا خصوصیات آب و هوایی، جغرافیایی و اقلیمی

باید شکل شهر و توسعه آن را مشخص کند.

- **انواع مدل های شهری:**

۱- **فرم آشفته:** شکلی است که در طرح آن اندیشه ای انسان ها بکار گرفته

نشده است مانند شهرهای اروپایی قرون وسطی که در آنها خیابان و کوچه های

تک و مارپیچ است.

۲- **فرم حلقه ای:** تهیه و تنظیم نقشه های دایره ای سابقه طولانی و تاریخی دارد.

در دوره ساسانیان و پارسیان، مراکز حکومتی در وسط و مرکز شهر و

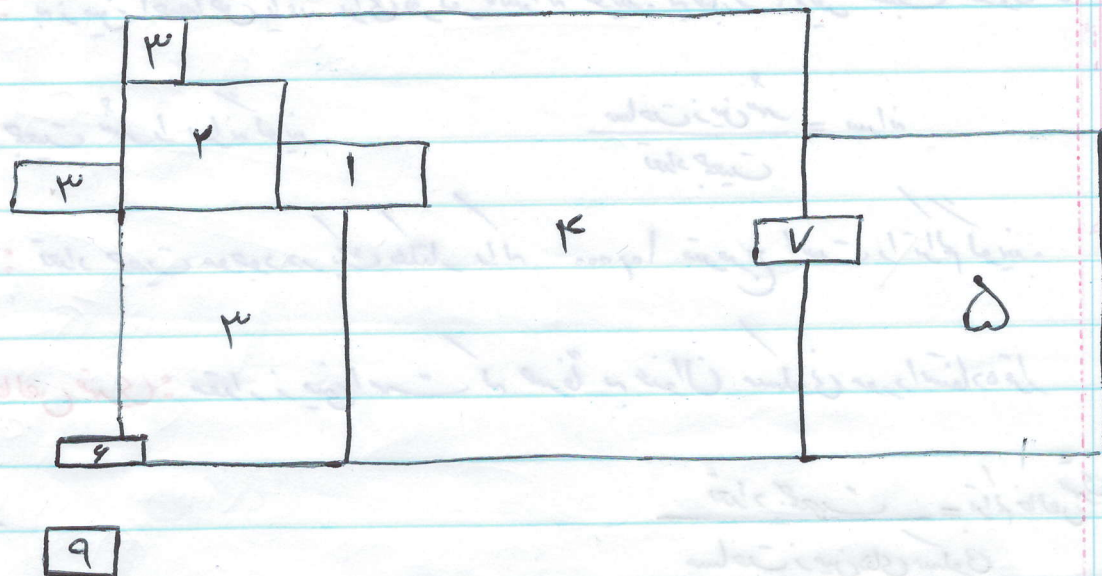
فضاهای مسکونی حلقه وار دور آن قرار داشتند. در این فرم در اثر

اُسباع یکی از حلقه ها امکان نفوذ به حلقه های دیگر نیست.

۳- **فرم قطاعی:** این فرم اشکال طرح حلقه ای را ندارد و در جهت توسعه شهرها و جاسیه است.

۴- **فرم ستاره ای یا شعاع تو**

۵- فرم چندهسته‌ای: در این فرم، شهر از هسته‌های مختلف تشکیل شده است.

۲- صنایع سبک و مناطق اداری

۴- سکونتگاه طبقه متوسط

۴- صنایع سنگین

۱- حومه صنعتی

۱- مراکز بازرگانی و اداری شهر

۳- سکونتگاه طبقه فرودست

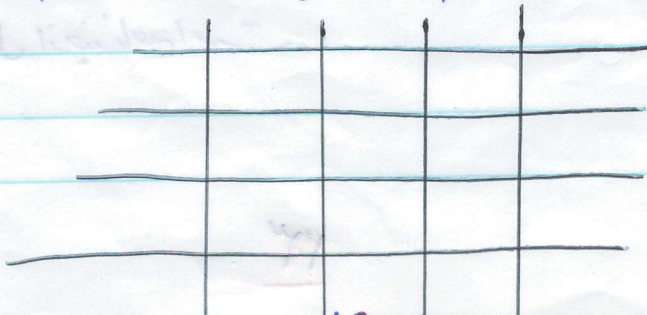
۵- حومه رفاه

۷- حومه اقامتگاه

۹- منطقه مهاجرتی

۶- شکل شطرنجی: این شهر دارای ۲ راه اصلی متقاطع و راهها و کوچه‌های

موازی اند. امروزه نقشه‌های شطرنجی رادر توپوگرافی همگون (بدون عارضه) پیاده می‌کنند.

۷- **فرم طولی یا خطی:** در ۲ سمت یک محور بزرگ ارتباطی اماکن و سکونت گاه ها تا عمق ۲۰۰۰ متری

با نظام و منطق بر اصول شهر سازی تشکیل می شود.

۱- **نمونه شهرها** اغلب در طول رودخانه و یا سواحل دریا است.

* **اجزاء و عناصر تشکیل دهنده بافت فیزیکی شهرها:**

۱- **خیابان ها و بزرگراه ها:** راه های ارتباطی نقاط مختلف شهر به هم دیگر توسط خیابان ها و بزرگراه ها مشخص می شود.

۲- **میدان:** محل ارتباط چند خیابان به هم دیگر در جهت های مختلف میدان است و

میدان مکان های اقتصادی و تجاری است.

۳- **نشانه های شهری:** یک شاخص معماری در سطح شهر است. این نشانه ها مانند مسجد،

برج، سازه مخصوص؛ ۲- خصوصیت دارند: **الف)** تمایز کردن فضای شهری در مقابل فضاهای شهری دیگر

ب) می تواند یک راهنما و جهت یاب در یک شهر باشند.

۴- **لبه ها:** عامل خطی که به دید ناظر تفاوت می بخشد مانند مرز بین دو قسمت - مرز فضای سبز رودخانه

۵- **گره ها:** نقاط اصلی در شهر را گویند. مثل میدان آزادی - میدان امام خمینی (ره)

۶- **محله:** قسمت هایی از شهر را که مرکزیت مخصوص دارد و رفع نیاز جمعیت ساکن را می کنند

تعدادی از عناصر مورد نیاز سائین را در یکجا جمع کرده است مانند مسجد، مدرسه، فضاهای مورد نیاز مانند نانوایی، عطاری، حمام عمومی و سه راغله می گویند.

* شهرسازی:

- **شهر و روستا:** معیار شهر و روستا تعداد جمعیت زیرین یک منطقه می باشد. در ایران، معیار

شهر بودن ۵۰۰۰ نفر، در آمریکا و انگلیس ۲۵۰۰ نفر و در کشورهای مختلف متفاوت

است. بطور کلی هیچ تعریف جامع و قاطعی برای تعایز شهر از روستا وجود ندارد.

- **شهر ساز:** شخصی است که ارتباط منطقه بین انسان و محیط زیست برقرار می کند.

- **شهر سازی:** در ۲ بخش برنامه ریزی و طراحی است و عبارتست از مجموع تخصص ها

مانند کشاورزی، جغرافیا، معماری، محیط زیست و ...

- **وظایف شهر سازی:** ضبط روابط شهری و اجتماعی - کاهش اثرات سوء زندگی در شهرها -

ایجاد محیط راحت و سالم - طرح و تنظیم نقشه های جدید - برنامه ریزی بلند مدت و کوتاه

- **برنامه ریزی:** پیشنهادها و رؤس ها را بیان می کند و شامل بحث های کمی و آماری است.

- **طراحی:** شکل دهی - فضا سازی و فرم دهی به شهر را می دهد.

- **انواع برنامه ریزی ها:** ۱- **بلند مدت:** حدود ۲۵ تا ۳۰ سال - دیدگاه ها بصورت کلی.

۲- **میان مدت:** ۳ تا ۷ سال

۳- **کوتاه مدت:** ۱ تا ۲ سال و دامنه ی شناخت نامه اجرایی

* انواع طرح ها:

① طرح جامع: جزء طرح های بلندمدت است و برای شهرهای بزرگ بکار می رود.

② طرح های هادری: نقش هدایت را برعهده دارند.

(الف) طرح هادری شهری: نقش هدایت را در توسعه شهرها برعهده دارد و توسعه شهرها را

قانونمند می کند.

(ب) طرح هادری روستایی: نقش هدایت را در توسعه روستاها برعهده دارد.

③ طرح تفصیلی: این طرح مواردی را که در طرح جامع بصورت کلی بیان می شود،

بصورت کامل همراه جزئیات مورد بررسی قرار می دهد و برای شهرهای بزرگ

بکار می رود.

* محدوده و حریم شهری:

محدوده شهری منطقه ای است که مسئول شهر موظف است در آن منطقه به مردم

خدمات ارائه دهد و در طرح جامع محدوده شهر معین می شود و داخل محدوده ۲ نوع

زمین ساخته شده و ساخته نشده وجود دارد.

* حریم شهری: بعد از خط مرزی محدوده، خط دیگری بعنوان حریم تعریف می شود. بین خط مرزی

و خط حریم منطقه ای بعنوان حریم استثنائاتی معین می گردد که از ساخت و سازهای مضر در

آن به سبب رشد شهر جلوگیری می گردد.

- **سرانه:** به زمین اختصاص یافته برای هر نفر، سرانه گویند. به عبارت دیگر نسبت محدوده شهر

$$\text{سرانه} = \frac{\text{مساحت زمین شهر}}{\text{تعداد جمعیت}}$$

تقسیم بر جمعیت شهر را سرانه گویند.

- **تراکم:** تعداد جمعیت موجود در یک هکتار را که ۱۰,۰۰۰ متر مربع است را تراکم گویند.

- **تراکم خالص شهری:** مقدار زمینی است که صرفاً به عنوان مسکنی مورد استفاده قرار

$$\text{تراکم خالص شهری} = \frac{\text{تعداد جمعیت}}{\text{مساحت زمین های مسکنی}}$$

می گیرد.

- **تراکم ناخالص شهری:** به مجموع فضاهای مسکنی و خدماتی، تراکم ناخالص شهری گویند.

$$\text{تراکم ناخالص شهری} = \frac{\text{تعداد جمعیت}}{\text{فضای خدماتی + فضای مسکنی}}$$

- **استانداردهای شهری:** به دلیل گستردگی و تنوع آب و هوایی، استاندارد مشخصی برای

شهر وجود ندارد ولی برای آموزش - ورزش - فضای سبز و فضاهای بهداشتی استانداردهایی

وجود دارد

- **محل و ناحیه شهری:** هر شهر متشکل از چند ناحیه است و هر ناحیه متشکل از چند محل است

و محله ها نیز خود به محله های بزرگ و کوچک تقسیم می شوند. در شهرهای بزرگ،

هر منطقه متشکل از چند ناحیه است.